

РОЛЬ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УРБОФІТОЦЕНОЗІВ ДЛЯ ІНДИКАЦІЇ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Кузнецова О. В.

Науковий керівник - Мицик Л.П., д.біол.н., проф.

ДНУ ім.О.Гончара, кафедра геоботаніки, ґрунтознавства та екології

Вивчення структурно-функціональної організації рослинних угруповань у різних еколого-фітоценотичних умовах нерідко стає ключем для рішення багатьох теоретичних і практичних проблем екології.

У зонах індустріального тиску з'явився спеціальний розділ науки - "урбофітоценологія", яка досліджує багаточисельні питання взаємодії міста й природного середовища (Ісаченко, 1980). Вивчення урбофітоценозів пов'язане з тим, що вони є значною частиною автотрофного блоку екосистем, відіграючи важливу роль у підтриманні стабільності міського середовища, перешкоджаючи ерозії порушених земель та утримуючи у своєму складі цінні лікарські й рідкісні види (Кучерявий, 2001). В останні роки рослинність антропогенної флори все частіше використовується для індикації стану навколишнього середовища, його моніторингу та оптимізації (Гродзинський Д.М. та ін., 2001). У зв'язку з вищезазначеним, нами був проведений аналіз стану дернового покриву індустріалізованих зон (зокрема, Степового Придніпров'я) на основі використання різнобічних методів еколого-фітоценотичного дослідження (Бельгард, 1950; Раменський, 1971; Лаптев, 1983; Тарасов, 1992 та ін.)

Об'єктами наших досліджень обрано дернові покриви, природні та культурні газони, розташовані у Дніпропетровську, Дніпродзержинську, у селі Андріївка (та його околицях) Новомосковського району Дніпропетровської області. Вивчалися видовий склад, проективне покриття та трапляння видів.

Як виявилось, найрозповсюдженішим варіантом рослинності була рудеральна, що швидко заповнює вільні екологічні ніші міських фітоценозів та порушені місцезростання. Неодноразово доводилось спостерігати явище розрідження травостою та витіснення бур'янистими видами головних дерноутворювачів. Видова насиченість 171 дослідженої пробної площі варіювала від 12 до 39 видів, серед яких 78% відносяться до рудеральної флори. Їх склад містив навіть карантинні види, серед яких амброзія полинолиста займала домінуюче положення навіть у центрі міста біля адміністративних будівель та часто відвідуваних місць. Однорідність видового складу, як одна з ознак високої якості культурних дернових покриттів, була досить низькою. Частина досліджених ділянок була представлена домінуванням *Artemisia austriaca* Jacq. (центральный парк Дніпродзержинська – 30,5% проективного покриття, у Дніпропетровську на набережній Леніна – 38,0%). У ролі домінантів на газонах Дніпропетровська зустрічались рудеранти *Convolvulus arvensis* L. (22,1% - на набережній Леніна), *Elytrigia repens* (L.) Nevski (33,6%–58,5% – біля будинку культури „Ілліча”, адміністративної будівлі заводу „Дніпрошина”, районного ЗАГСу, пам'ятнику загиблим воїнам), *Polygonum aviculare* L. (43,0%–70,7% біля міської лікарні, на пр. Пушкіна), *Taraxacum officinale* Webb. Ex Wigg. (26,8% – на пр.Гагаріна).

Середнє трапляння цих рослин становила 73,0%. На 20,5% ділянок домінували не злаки, а різнотрав'я, на 12,9% – пирій повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Nevski), на 45,0% – присутні сходи деревних та чагарникових видів, грибів, моху.

Отримані відомості показують значне заселення урбанізованих територій спонтанною рослинністю, розповсюдження карантинних видів, зниження декоративності культурних насаджень за рахунок збільшення участі рудеральних видів. Цьому процесу сприяє високе антропогенне навантаження на міське довкілля. Проведені дослідження дають, проте, можливість виявляти напрямок сукцесійних змін фітоценозів і, отже, будувати прогнози їх розвитку та розробляти заходи з оптимізації стану навколишнього середовища. Поряд з еколого-морфологічним аналізом ведеться цілеспрямований пошук нових методів регулювання трансформованого рослинного покриву.